

Historien kring ett fotografi

Övriga foto hittar du efter texten

Foto i fråga är taget på Fläskö omkring år 1917. Som märks av grönskan och den lätta klädseln är det taget sommartid. Anledningen till detta gruppfoto vet jag inte. Förmodligen behovet av att dokumentera ortsbefolkningen samt det sommarboende familjen Tobisson. Bakom kameran står den fotointresserade Wiggo Tobisson. Personerna på foto är från vänster, bakre raden: Folke Tobisson, Karl Leon (född Larsson), Isac Larsson, Åke Tobisson, August Färdig, Arvid Larsson, Lovisa Fredberg, Rune Tobisson, Alma Färdig, Olga Tobisson (född Larsson och syster till Karl Leon), Albert Tobisson, Josefina Holmberg, Selma Larsson (gift med Arvid Larsson), Margit Fredberg, Anna-Lisa Fredberg, Anna Färdig, Olle Fredberg, Sylve Larsson (son till Arvid Larsson och tog sig senare namnet Arvidsson) och Ingrid ?????

Att i detalj beskriva varje person på fotografiet och hans eller hennes levnadshistoria skulle förmodligen bli alldeles för långt. Låt mig därför välja de personer och de familjer som jag känner bäst och berätta deras historia.

Anfader för släkten Leon-Larsson var Karl-Oscar Leontinus Larsson. Jag är väl medveten om att han inte förekommer på bilden liksom många av de personer jag här skildrar men för att få en adekvat av familjeförhållandena på Fläskö har jag valt att arbeta på detta sätt. Åter till Leon Larsson och hans släkts historia. Han var född i Fjällbacka. Tog vid unga år sjökaptensexamen och förde ett flertal segelfartyg. Samtliga tremastade barkar bl.a. "Augusta", Lord Palmestone" och Karl-Fredrik. Den sista namngiven efter sönerna Karl och Fredrik. Det var Leon Larsson endast förunnat att vara befälhavare på sitt fartyg i två år. Han dog år 1894 i Marseille Frankrike i tyfus. Han ligger begravd i Marseille. Sonen Fredrik som var mönstrad ombord i fartyget dog på samma resa till Brownsville i Nordamerika endast 18 år gammal. Stoffet fördes till Sverige och Fredrik begravdes i Lysekil där systemen Olga då var bosatt. Karl-Fredrik var det största segelfartyg som haft Fjällbacka som hemmahamn. Hon hade en lastkapacitet på ca 2000 ton.

Leon Larsson var gift med Karolina Fredrika Olsdotter, född på Fläskö i det hus som ännu är i familjens ägo och dit Leon Larsson, efter giftermål med Karolina Olsdotter, flyttade. För att återgå till Leon Larsson bör nämnas att han var delägare till ett flertal av de fartyg i vilka han var befälhavare. Karl-Fredrik var han ensam ägare och redare för. Förutom detta fartyg var han ägare och delägare till ett flertal fartyg och med andra ord en av Norra Bohusläns större fartygsredare. Tillsammans med hustrun Karolina fick han följande barn: Karl, Fredrik, Ernst, Albin och Birger samt döttrarna Olga och Gerda. Här nedan följer en kort levnadsbeskrivning av dem.

Då maken avled år 1894 blev Karolina lämnad ensam med barn, Albin 12 år och Birger 7 år. Men då hon var van vid att vara mycket ensam med ansvar för både ekonomi, hushåll och barnuppfostran som så många av dåtidens sjömanshustrur klarade hon väl av den svåra uppgiften som sjömansänka. Vårre var det kanske både för Albin och Birger som saknade sin far.

Men låt oss återgå till barnen Leon Larsson. Efternamnet Larsson böt Karl ut till Leon vid sitt inträde i Marinen. Det ansågs nämligen på den tiden, kring sekelskiftet, olämpligt att en officer i Kungl. Flottan hade ett sonnamn som efternamn. Karl som förmodligen var den mest kunskapsstörstige av barnen gick tidigt till sjöss i hans faders fartyg. Han tog i rask följd styrmans- och sjökaptensexamen åtföljd av navigationslärarexamen med behörighet att undervisa vid navigationskolor. Gick sedan från handelsflottan över till aktiv tjänst i Kungl. Flottan. Kommenderades som sjöofficer på grund av sina matematiska kunskaper och tekniska kunnande till Tekniska Högskolan i Stockholm. Där avlade han civilingenjörsexamen inom såväl det elektrotekniska som kemiska facken. Redan som ung sjöofficer började Karl med sina uppfinningar. I början av sin bana som uppfinnare koncentrerade sig Karl till det marintekniska området, speciellt minområdet. En alldeles speciell mina konstruerade han i början av sekelskiftet. Den saknade förtöjningsanordning men kunde i stället driva på ett önskat djup under vattenytan. Den finns närmare beskriven i Kapten Hans Forsells bok "Minan i sjökriget".

Efter sin civ.ing. examen och sina lyckade sjömilitära uppfinningar blev det aktuellt för Carl att lämna den sjömilitära banan. Inom sjömilitära kretsar i Sverige visades inget större intresse för Carls uppfinningar. Däremot fanns det ett betydligt större intresse inom motsvarande kretsar i utlandet. Såväl Tysklans, Frankrike, England och Ryssland var intresserade av hans uppfinningar. Av denna anledning gjorde han ett flertal resor till dessa länder åren före första världskriget. Den "Leonska minan" kom för övrigt att användas både i första och andra världskriget. Som frilansande uppfinnare, eller som det heter idag innovatör, var han idégivare till en massa uppfinningar. En av hans gamla officerskamrater fällde detta omdöme om honom "Carl fullkomligt sprutade idéer omkring sig".

Sedan Carl lämnat den militära bana bakom sig och sedan första världskriget tagit slut fick han anställning som överingenjör vid Nordiska Kullagerfabriken i Göteborg. Nordiska kullagerfabriken var på den tiden konkurrent till SKF. Nordiska hade sina lokaler på Hisingen, lokaler som senare övertogs av Volvo. Anledningen till anställningen var att Carl fört fram tankarna på att "kul"-lagret skulle kunna ersättas av ett mera effektivt "sfäriskt" lager. Han hade också fått patent på denna uppfinning. När detta kom till kännedom för SKF:s ledning blev Carl kontaktad av SKF som misstänkte att om Nordiska, under Carls ledning, startade tillverkning av det sfäriska lagret skulle detta innebära en oönskad konkurrens. Resultatet blev att Carl fick ett avtal med SKF som erbjöd honom att under ett tjugotal år framöver årligen betala honom en hög summa pengar. Förtroendet var att han icke framgent startade någon tillverkning av det sfäriska lagret.

Med detta förnämliga kontrakt på fickan drog sig Carl tillbaka till privatlivet. Skaffade sig ett antal hyresfastigheter i Göteborg och levde ett behagligt familjeliv tillsammans med sin österrikiskt födda hustru Amie. Varje sommar fram till sin bortgång tillbringade han i Fjällbacka där han nästan dagligen seglade sin koster Seagull som f.ö. var byggd på Valeröarna i Norge.

Systrarna Olga och Gerda Larsson startade på 1890-talet Fjällbackas första fotoateljé, O&G Larsson Fotoateljé. Många är de Fjällbackabor som blivit förevigade av systrarna Larsson (Olga finns med på fotot.) Flera av deras fotografier av Fjällbackafiskarna i deras vardag har blivit mer eller mindre klassiska. Att, som de båda systrarna Larsson gjorde, starta en fotoateljé var mycket ovanligt. Att dessutom göra det i början av 1890-talet var mera ovanligt, nästan unikt. Jag vill påstå att de utan tvekan var föregångsvinnor, speciellt med tanke att de båda kom från en liten ö. De hade också begränsade möjligheter till skolgång.

Olga gifte sig med Albert Tobisson. Albert prövade på flera yrken, stenhuggeriföretagare, ägare till konservindustrier o.s.v. Han flyttade till Göteborg och blev tillsammans med sin bror Justinus en framgångsrik husägare. I sitt äktenskap med Albert fick Olga fyra söner, Wiggo, Åke, Folke och Rune. De tre sistnämnda finns med på fotot. Wiggo bakom kameran.

Gerda gifte sig aldrig. Hon behöll sitt efternamn Larsson. Hon skaffade sig så småningom när hon flyttade hem till Fjällbacka en fosterdotter, Gerd Andersson. Så småningom tröttnade Gerda både på fotograferandet och Fjällbacka. Hon bestämde sig för att utbilda sig till sjukgymnast. Av den anledningen begav hon sig till tillsammans med sin mor och sina båda yngre bröder till Köpenhamn där utbildningen till sjukgymnast fanns att få. När utbildningen var klar flyttade familjen till Göteborg. Där började bröderna Albin och Birger på Chalmers. Albin på skeppsbyggnadslinjen och Birger på arkitektlinjen.

Under tiden kom helt oväntat den äldre brodern Ernst hem från sjölivet. Redan som ung hade han gått till sjöss. Han hade inte hört av sig på flera år. Det enda familjen visste var att han seglat på Amerikanska snabbseglande segelfartyg s.k. Klipperskepp. Men så en vacker dag stod han plötsligt i köket på Karl-Gustavsgatan 44. Hans första burdusa fråga var "Lever i allehoba". Anledningen till att han bestämt sig för att resa hem var en blandning av hemlängtan och behovet att läsa vidare till sjökaptens examen som han också slutförde och avslutade. I rask takt tog han såväl styrmans som sjökaptensexamen vid Navigations-skolan i Göteborg. Däremot avbröt både Albin och Birger sina studier vid Chalmers. Båda bröderna åkte till England med "Karl-Fredrik" som var i familjens ägo fram till 1905.

Efter vistelsen i Göteborg åkte Gerda till England. Där sökte hon, som hon trodde, anställning hos en läkare. P.g.a. språkförbistring var det, som det senare visade sig, hos en tandläkare hon fått plats. Den anställningen varade inte så länge. I stället sökte hon och fick anställning i en förmögen engelsk familj som kombinerad barnsköterska och sjukgymnast. Mannen i familjen som var affärsman blev förflyttad till Ryssland, Gerda, som var både omtyckt och duktig följde med till Ryssland. Väl i Ryssland lärde sig Gerda ryska, som hon vid sin ankomst till England lärt sig engelska. Gerda var både intelligent och språkbegåvad. När sedan den engelska familjen flyttade hem till England stannade Gerda kvar i Ryssland och tack vare sina språkkunskaper kunde hon starta undervisning i engelska för ryska familjer. Birger som avbrutit sina studier vid Chalmers och nu vistades i England hade vidtalat sin syster om möjligheten om att få anställning vid ett arkitektkontor i Ryssland. Av denna anledning flyttade även Birger till Ryssland där han började på ett ryskt arkitektkontor. Gerda hade en engelsk väninna som även hon undervisade i engelska. Birger fattade tycke för henne och de blev ett par.

Tiden i Ryssland blev mer och mer orolig. Under började av 1900-talet inträffade ett flertal revolutionstendenser som åtföljdes av kosackprognomer och det blev dags för syskonen att lämna Ryssland. Gerda återvände till Sverige och Fjällbacka och Birger emigrerade till Kanada där han stannade till sin död.

Eftersom familjen Leon-Larsson var en äventyrlig familj, med behov av att se sig om i världen, var det naturligt att även Albin emigrerade till Amerika där han efter flera olika anställningar slutligen fick en utmärkt plats som föreståndare vid en elektrisk industri i Minneapolis. Där gifte han sig med en norsk "pike". Tanken var att familjen skulle stanna kvar i USA och att Albin så småningom skulle överta den elektriska industri för vilken han var föreståndare. Det blev emellertid inte så. Hemlängtan var för svår. Vid krigsslutet 1918 återvände han, hans hustru och nyfödde son till Sverige. De bosatte sig så småningom i Göteborg. Han blev kvar i sitt yrke från USA med anknytning till elektro-medicin. I sitt äktenskap fick Albin tre barn, en son och två flickor. Den äldsta av systrarna dog ung. Birger stannade kvar i Kanada där han efter ett antal tuffa år tog upp sina arkitektstudier. Efter avlagd examen anställdes han vid kommunen i sin hemstad där han så småningom erhöll en chefsbefattning. Han återvände aldrig till Sverige, i sitt äktenskap med sin engelska fru fick han tre barn. Två söner och en flicka. Den äldste sonen avled i späda ålder. Birger återvände, som tidigare nämnt, aldrig till Sverige. Däremot har hans son Clifford med familj besökt Sverige och Fläskö.

Ernst tog sin sjökaptensexamen. Precis som Albin for han till USA. Som kuriosum kan nämnas att en gång i början av 1900-talet möttes alla fyra bröderna Leon i New York. Där tjänstgjorde han under ett antal år som befälhavare på fartyg som beför "De stora sjöarna", dvs. Huron, Michigan och Superior med avstickare till Erie. Därefter återvände han till Sverige och Fjällbacka. Där blev han ägare till de hus där systrarna Olga och Gerda haft sin fotoateljé. Under ett antal år var han befälhavare på kustångaren "Norrviken" som befraktade sträckan Fjällbacka-Halden. Han var dessutom befäl på olika fartyg i Jonsson & Sternhagens flotta.

Ett sjö drama

Hösten 1911 den 6 november drabbades Fläskö av sorg. Lotsen Frans Fredberg, bosatt på Fläskö, stationerad på Dyngö lotsstation omkom vid ett försök av lotskuttern från V`Dyngö att bistå ett ryskt skonertskepp från Riga. Det var när lotsarna från Dyngö i mycket hårt väder, orkan, gick ut, som en brottsjö vräkte Frans överbord. I det hårda vädret som rådde fanns det ingen möjlighet att rädda Frans "Frans, vi ser dig men kan ingenting göra". Vid sin bortgång var Frans 36 år och lämnade efter sig hustru och tre små barn, varav Margit (med på fotot) endast var 1 ½ år gammal. Under tiden hade lotsarna från Väderöarna som också deltog i räddningsaktionen räddat hela besättningen på åtta man. För sin hjältemodiga insatser fick de båda lotsbesättningarna från såväl Dyngö som Väderöarna mottaga bragdmedalj från Rysslands sista tsar, Nikolaus II. Den omkomne lotsen Frans Fredberg fick ingen bragdmedalj från tsaren. Han fick däremot postumt den svenska Carnegie-stiftelsens medalj för, som det heter "Livsfarliga räddningsbedrifter". Eftersom denna medalj instiftades år 1911 måste Frans Fredberg tillhöra någon av de tidigaste medaljörerna. F.ö. fick alla Sveriges skolbarn läsa om händelsen som finns noga beskriven i "Läsebok för folkskolan", där jag själv på 1920-talet läste om den tragiska händelsen.

Som kuriosum kan nämnas att den lotskutter från Väderöarna som var med vid räddningsaktionen fortfarande finns och är väl bibehållen. Byggt i Göteborg i början av 1900-talet av ek. Den användes som seglande kutter åren 1908-1924 då man monterade in en tändkulemotor. Kuttern var i bruk fram till 1958 då den såldes till en privatperson för att användas som fritidsbåt. Kuttern kan beskådas vid Klippans båthamn i Göteborg.

Hur gick det då för Frans efterlämnade barn? Jo, det gick bra. Sonen Karl-Olle emigrerade i slutet av 1920-talet till USA Där fick han så småningom anställning som verkmästare i en större mekanisk industri. Han gifte sig men en svenska och fick en dotter som har besökt Sverige och Fläskö. Karl-Olle blev 98 år gammal.

Anna-Lisa flyttade som så många andra till Göteborg, där hon hade ett flertal anställningar innan hon flyttade till Borås och fick anställning som husmor vid det nu nerlagda infanteriregementet I 15. Så småningom gifte hon sig med en officer vid nämnda regemente.

Yngsta dottern Margit, som var en studiebegåvning, nöjde sig inte med att stanna kvar på Fläskö. Efter folkskolan i Fjällbacka fortsatte hon att läsa per korrespondens vid Hermods där hon avlade realexamen. Under denna tid bodde hon, tillsammans med sin mor, kvar på Fläskö. Hennes mål var att bli lärarinna. Efter realexamen sökte hon och vann inträde vid seminariet i Lycksele. Det måste ha varit en rejäl omställning att komma från en lite ö i Norra Bohuslän till den Norrländska Lappmarken. Efter pensioneringen flyttade Margit tillsammans med sin syster Anna-Lisa till äldreboendet "Barken" på Nordhemsgatan. Efter systemens död bor hon kvar där och trivs utmärkt. Hon fyller snart 92 år.

Kanske har historien kring ett fotografi blivit väl mycket familjehistoria kring familjen Leon-Larsson. Men detta är också ett sätt att minnas de hädangångna Fläsköborna. Alla personer på foto med undantag för Margit Fredberg och Anna Färdig (gift Nilsson) är borta och bara deras nära anhöriga minns dem och deras levnadsöde.

Fast kanske med ett undantag. Sjökapten Leon Larsson har fått en pizza uppkallad efter sig. "Kapten Larssons pizza". Den kan avätas på en servering i Fjällbacka, hoppas att den är god. Smaklig måltid önskar en av de få kvarvarande äkta Fläsköborna.

Knut Leon, son till Albin

Målning av Karl-Fredrik

Anfadern Karl-Oscar Leontinus Larsson.

Fr. Vänster: Albin, Fredrik, Karl & Ernst. Foto: M Jacobson Fjellbacka

Bakre raden: Ernst, Olga & Albin. Mitten: Modern Karolina & Gerda. Nedre raden: Birger. Foto: Amanda Dorthé, Fjellbacka

Karl-Fredrik vid kaj i Gloucester. Foto: John Lacey, Dursley

Knut Leon framför släkthuset på Fläskö sommaren 2002. Foto: Anders Torevi

